

УДК 330.44 : 369 : 332.1

© В.В. Лепа, М.Ю. Авксентьев, С.В. Сембер

МОДЕЛІ ПОЗАБЮДЖЕТНИХ ФОНДІВ В ЕКОНОМІЦІ РЕГІОНУ

В статті розглянуто моделі позабюджетних фондів в економіці регіону, а саме моделі фондів державного соціального страхування. Розглянуто групи позабюджетних фондів за способом формування та витрачання коштів.

Ключові слова: моделювання, регіональна економіка, соціальне страхування.

Постановка проблеми. За способом формування коштів усі позабюджетні фонди можна розділити на дві групи.

Першу складають фонди, в яких формування коштів відбувається в основному за рахунок обов'язкових відрахувань підприємств і населення. До цієї групи відносяться державні фонди соціального страхування з різними цільовими напрямками, такі як: Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань та Фонд державного соціального страхування на випадок безробіття. Діяльність таких фондів строго регламентована чинним законодавством. Їх основною метою є компенсація несприятливих наслідків соціальних ризиків.

Друга група фондів представлена фінансовими організаціями, кошти яких формуються в основному за рахунок бюджетних коштів, відомчого фінансування, внесків учасників, власної фінансової діяльності та інших коштів. У цю групу входять фонди, спеціалізовані на соціальному захисті певних верств населення (Фонд України соціального захисту інвалідів, Український фонд сприяння соціальному захисту неповнолітніх, Національний фонд соціального захисту матерів і дітей "Україна – дітям"), а також допоміжні фонди превентивної спрямованості (Український фонд соціальних інвестицій).

Серед перелічених позабюджетних фондів лише перша група суттєво впливає на економіку регіону. Тому далі розглядатимуться тільки моделі фондів державного соціального страхування.

Загальна мета – розглянути моделі позабюджетних фондів в економіці регіону, а саме моделі фондів державного соціального страхування.

Основний матеріал. Відрахування до Фондів за джерелами поділяються на соціальні відрахування підприємств і нарахування на зарплату працюючого населення (крім Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань). Відрахування підприємств позначаються на собівартості продукції, відрахування населення впливають на реальні доходи громадян.

(а) Пенсійний фонд:

$$\begin{aligned}\Xi_{i\varepsilon}^{l1} &= t_{\varepsilon}^{l1} w_{i\varepsilon} L_{i\varepsilon}, \forall \varepsilon = \overline{1, E}; \\ \hat{\Xi}_{i\varepsilon}^{l1} &= \hat{t}_{\varepsilon}^{l1} w_{i\varepsilon} L_{i\varepsilon}, \forall \varepsilon = \overline{1, E},\end{aligned}\tag{1}$$

де t_{ε}^{l1} – ставка страхового внеску для підприємств;

$\hat{t}_{\varepsilon}^{l1}$ – ставка страхового внеску для працівників.

(б) Фонд державного соціального страхування на випадок безробіття:

$$\begin{aligned}\Xi_{i\varepsilon}^{l2} &= t_{\varepsilon}^{l2} w_{i\varepsilon} L_{i\varepsilon}, \forall \varepsilon = \overline{1, E} \\ \hat{\Xi}_{i\varepsilon}^{l2} &= \hat{t}_{\varepsilon}^{l2} w_{i\varepsilon} L_{i\varepsilon}, \forall \varepsilon = \overline{1, E},\end{aligned}\tag{2}$$

де t_{ε}^{l2} – ставка страхового внеску для підприємств;

$\hat{t}_{\varepsilon}^{l2}$ – ставка страхового внеску для працівників.

(в) Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань:

$$\Xi_{i\varepsilon}^{l3} = t_{\varepsilon}^{l3} w_{i\varepsilon} L_{i\varepsilon}, \forall \varepsilon = \overline{1, E},\tag{3}$$

де t_{ε}^{l3} – ставка страхового внеску (залежить від професійного ризику за видами економічної діяльності).

(г) Фонд державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та втратами, зумовленими похованням:

$$\begin{aligned}\Xi_{i\varepsilon}^{l4} &= t_{\varepsilon}^{l4} w_{i\varepsilon} L_{i\varepsilon}, \forall \varepsilon = \overline{1, E} \\ \hat{\Xi}_{i\varepsilon}^{l4} &= \hat{t}_{\varepsilon}^{l4} w_{i\varepsilon} L_{i\varepsilon}, \forall \varepsilon = \overline{1, E},\end{aligned}\tag{4}$$

t_{ε}^{l4} – ставка страхового внеску для підприємств;

$\hat{t}_{\varepsilon}^{l4}$ – ставка страхового внеску для працівників.

Розрахунок заборгованості (резерву) з виплат минулого року:

$$X_i = M_{i-1}^{ls} - V_{i-1}^{ss},\tag{5}$$

де M_{i-1}^{ls} – потреба у соціальних виплатах минулого року;

V_{i-1}^{ss} – виплати минулого року.

Розділ 2. Математичні та інформаційні моделі в економіці

Якщо $X_i \geq 0$, то $\hat{X}_i = \hat{X}_{i-1} + X_i$, де \hat{X}_i – резервний фонд.

Якщо $X_i < 0$, то $\tilde{X}_i = \tilde{X}_{i-1} + |X_i|$, де \tilde{X}_i – заборгованість з виплат.

Прогноз потреби населення в соціальних виплатах

Загальна сума коштів, необхідних для здійснення виплат непрацездатному населенню регіону по всіх соціальних фондах, визначається, виходячи з часткових сум по кожному з них.

(а) Пенсійний фонд:

Відповідно до чинного законодавства існують такі види державних пенсій:

трудова пенсія – за віком, по інвалідності, у випадку втрати годувальника, за вислугу років;

соціальні пенсії.

Формула для розрахунку:

$$M_i^{II} = 12 p_i^3 Q, \quad (6)$$

де p_i^3 – середній розмір призначеної місячної пенсії;

Q – чисельність пенсіонерів, які перебувають на обліку в органах Пенсійного фонду.

Чисельність пенсіонерів розраховується як частка загальної чисельності населення області:

$$Q_i = L_i k_i^P, \quad (7)$$

де k_i^P – частка пенсіонерів у загальній чисельності населення області.

Середній розмір призначеної пенсії залежить від середньої заробітної плати в Україні:

$$p_i^3 = w_{i\varepsilon} \Delta_i^P, \quad (8)$$

де Δ_i^P – коефіцієнт залежності розміру середньої пенсії від середньої заробітної платні в Україні.

(б) Фонд державного соціального страхування на випадок безробіття:

Розмір допомоги по безробіттю визначається у відсотках до середньої заробітної плати (доходу), залежно від стажу роботи від 50 до 70%. Виходячи з можливостей Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України, на випадок безробіття ці виплати встановлюються в розмірі не нижче ніж 11% прожиткового мінімуму для працездатного населення. Допомога по безробіттю виплачується залежно від тривалості безробіття у відсотках до визначеного розміру: перші 90 календарних днів – 100%; потім ще 90 календарних днів – 80%; надалі – 70%. Загальна тривалість виплати допомоги по безробіттю не може перевищувати 360 календарних днів протягом двох років, а для осіб передпенсійного

віку тривалість виплати допомоги по безробіттю не може перевищувати 720 календарних днів.

Необхідна сума коштів по всьому контингенту безробітних, зареєстрованих у службах зайнятості, визначається за формулою

$$M_i^{I2} = \sum_{k=1}^m U_{ik} T_k \Delta_k \cdot 0,6w_i, \quad (9)$$

де Δ_k – частка призначеної допомоги по безробіттю, що виплачується залежно від тривалості безробіття ($\Delta_k = \overline{1;0,8;0,7}$);

U_{ik} – чисельність безробітних з різною тривалістю перебування в стані безробіття;

T_k – відповідний період тривалості безробіття (міс.).

(в) Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань:

Витрати, необхідні для компенсації впливу реалізованих професійних ризиків, являють собою суми виплат відповідно до чинного законодавства у сфері охорони праці, а також витрати, не передбачені законом. У загальному виді усі витрати можна представити так:

$$M_i^{I3} = \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n S_{ij}, \quad (10)$$

де M_i^{I3} – витрати по компенсації професійного ризику;

S_{ij} – витрати категорії j по реалізованих випадках професійного ризику виду i ;

j – категорії витрат, $j = \overline{1, n}$;

i – види професійного ризику, $i = \overline{1, m}$.

Аналіз досліджуваної предметної області дозволив виділити два основні види професійного ризику – виробничий травматизм і професійна захворюваність ($m = 2$), а також кілька категорій витрат по їхній компенсації відповідно до чинного законодавства ($n = 5$): витрати на медико-соціальну реабілітацію потерпілих ($S_{i,1}$); компенсація втраченого заробітку у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю ($S_{i,2}$); компенсація втраченого заробітку у зв'язку з постійною втратою працездатності ($S_{i,3}$); одноразова грошова допомога ($S_{i,4}$); страхові виплати по контингенту постраждалих минулих періодів ($S_{i,5}$).

(г) Фонд державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та втратами, зумовленими похованням:

Виплати фонду складаються з кількох основних напрямків, а саме: виплати по тимчасовій непрацездатності; по тимчасовій непрацездатності у зв'язку з вагітністю і пологами; одноразові виплати у зв'язку з народженням дитини; допомога з піклування про дитину до досягнення нею трирічного віку.

Формула розрахунку:

$$M_i^{l4} = \sum_{j=1}^n M_i^{l4j}. \quad (11)$$

Усі виплати по тимчасовій непрацездатності з урахуванням існуючої статистичної інформації можна обчислити як

$$M_i^{l41} = (w_i / 25)(t - 5)rL_{i\varepsilon}, \quad (12)$$

де w_i – величина середньомісячної заробітної плати по галузях;

t – середня тривалість одного випадку тимчасової непрацездатності (у днях);

r – коефіцієнт тимчасової непрацездатності, на 100 працюючих;

$L_{i\varepsilon}$ – середньоспискова чисельність працюючих.

Витрати по тимчасовій непрацездатності у зв'язку з вагітністю і пологами:

$$M_i^{l42} = F_i w_i t, \quad (13)$$

де F_i – чисельність вагітних і породілей;

w_i – величина середньомісячної заробітної плати по галузях;

t – період тимчасової непрацездатності ($t = 3$ міс.).

Одноразові виплати у зв'язку з народженням дитини здійснюються на кожну дитину, народжену живою, у розмірі, встановленому на законодавчому рівні:

$$M_i^{l43} = \left(F_i \frac{k_d}{k_m} \right) p_i^1, \quad (14)$$

де p_i^1 – розмір одноразової допомоги при народженні дитини.

Допомога з піклування про дитину до досягнення нею трирічного віку:

$$M_i^{l44} = L_i^{0-3} p_i^2 \cdot 12, \quad (15)$$

де L_i^{0-3} – чисельність дітей у віці від 0 до 3 років;

p_i^2 – розмір одноразової допомоги при народженні дитини.

Прогноз виплат розраховується таким чином:

$$V_i^{ss} \left\{ \begin{array}{l} M_i^{ls}, \text{ if } M_i^{ls} \leq \Xi_{i\varepsilon}^{ls}, \\ \Xi_{i\varepsilon}^{ls} + \hat{X}_i, \text{ if } M_i^{ls} > \Xi_{i\varepsilon}^{ls}, \\ \Xi_{i\varepsilon}^{ls} + \hat{X}_i, \tilde{X}_i = \tilde{X}_{i-1} + (M_i^{ls} - \Xi_{i\varepsilon}^{ls}), \text{ if } M_i^{ls} > \Xi_{i\varepsilon}^{ls} + \hat{X}_i. \end{array} \right. \quad (16)$$

Тобто, якщо прогнози потреби населення у соціальних виплатах співпадають із сумою надходжень до соціальних фондів, то сума виплат дорівнює надходженням. Якщо потреби населення перевищують надходження, то до виплат додаються кошти резервного фонду. У разі, якщо прогнози потреби населення перевищують суму надходжень та резервного фонду, то формується заборгованість із соціальних виплат.

Висновки. Таким чином, було розглянуто моделі позабюджетних фондів в економіці регіону, а саме моделі фондів державного соціального страхування. Формалізовано прогнози виплат населенню.

Список використаної літератури

1. Звіт про науково-дослідну роботу «Перша черга інтелектуальної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи супроводу бюджетного процесу на регіональному і місцевому рівнях (Донецька область, м. Донецьк): Звіт про НДР (заключний)» / Ін-т економіки промисловості НАН України. – Державний обліковий номер 0207U008803. – Донецьк, 2007. – 91 с.

Стаття надійшла до редакції 26.02.13 українською мовою

© В.В. Лепа, М.Ю. Авксентьев, С.В. Сембер

МОДЕЛИ ВНЕБЮДЖЕТНЫХ ФОНДОВ В ЭКОНОМИКЕ РЕГИОНА

В статье рассмотрены модели внебюджетных фондов в экономике региона, а именно модели фондов государственного социального страхования. Рассмотрены группы внебюджетных фондов по способу формирования и расходования денежных средств.

© V.V. Lepa, M.U. Avksientiev, S.V. Sember

MODELS OF EXTRABUDGETARY FUNDS IN THE ECONOMY OF THE REGION

In the article the models of extra-budgetary funds in the economy of the region, namely the model of social insurance funds, are developed. Considered of budget funds by the method of formation and use of funds.